

พหุวัฒนธรรมศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ...ทางเลือกหรือทางรอด?  
**Multicultural Education in 3 Southern Border Provinces  
of Thailand ...Alternative or Survival ?**

สุธีรัช ชูชื่น

รป.ด. (นโยบายสาธารณะและการจัดการภาครัฐ), นักศึกษาปริญญาเอก  
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

**Abstract**

Education is an important toll in develop country's population for being a good person who has quality and efficiency in its entirety. To manage education suit with the social context and culture has an important role in driving sustainable development. Especially 3 Southern Border Provinces which have special characteristics according to the social context and culture. The suitable ways to manage the education in the local area found that the educational reformation for the 3 Southern Border Provinces should hold on the principle of the social and cultural integration in educational management in order to bring about the acceptance of the variety identities , languages , religious and cultures. Moreover it will develop the quality of education and be the standardize for prosperity of country too.

This articles aim to present the meaning , the important point and the education management of Multicultural Education. To present the problems of education management in 3 Southern Border Provinces and present he resolution for the education management.

**Keywords :** Multicultural Education , Education Reform, Southern Border Provinces of Thailand

## บทคัดย่อ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประชากรของประเทศให้เป็นคนดีที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพอย่างครบถ้วน การจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีลักษณะพิเศษอันเนื่องมาจากบริบทของสภาพทางสังคมและวัฒนธรรม การปฏิรูปการศึกษาจึงเป็นแนวทางสำคัญ ซึ่งควรบูรณาการทั้งหลักการของสังคมและวัฒนธรรม เพื่อนำมาซึ่งการยอมรับในหลากหลายของอัตลักษณ์ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม และเป็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและเครื่องบ่งชี้ความเจริญของประเทศด้วย

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอความหมายพหุวัฒนธรรมศึกษา ความสำคัญ และการจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม พร้อมทั้งสภาพปัญหาการจัดการการศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และบทสรุปสำหรับการจัดการศึกษาในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

คำสำคัญ : พหุวัฒนธรรมศึกษา, การปฏิรูปการศึกษา, จังหวัดชายแดนภาคใต้

## บทนำ

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ประเทศไทย มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย เป็นช่วงที่กระแสลัทธิชาตินิยมได้แพร่หลายไปทั่วโลก ประเทศไทยเองได้ตกอยู่ใต้อิทธิพลของลัทธิชาตินิยมนี้ด้วยเช่นกัน เกิดการเปลี่ยนแปลงส่วนหนึ่งของกระแสดวงความคิดดังกล่าว คือ มีการเปลี่ยนชื่อประเทศจาก “สยาม” มาเป็น “ประเทศไทย” นับจากนั้นมา รัฐได้พยายามสร้างเอกลักษณ์ของความ เป็นไทยโดยนโยบายผนวกรวม เพื่อนำไปสู่ความ เป็นปึกแผ่นแห่งชาติ (National Solidarity) มีการ สร้างภาษากลาง สร้างวัฒนธรรมกลาง เพื่อลบความแตกต่าง สร้างความเหมือนกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยมีนโยบายในการสร้างชาติไปสู่การมี ลักษณะเป็นสังคมเดี่ยว (Homogeneous Society)

ด้วยเหตุนี้ ระบบการศึกษาของไทยจึง ถูกกำหนดให้สอดคล้องไปกับแนวนโยบายแห่ง ชาติด้วย โดยการประกาศใช้หลักสูตรเชิงเดี่ยว (Monolithic Curriculum) มาโดยตลอด รวมทั้ง การบังคับใช้ภาษากลางเป็นภาษาบังคับในชั้นเรียน ในทุกภาคทั่วประเทศไทย ซึ่งจะเห็นได้ว่าการจัดการ ศึกษาส่วนใหญ่จึงเป็นการเตรียมคนเข้าสู่วัฒนธรรม กระแสหลัก (Mainstream Culture) ได้แก่ การ เรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณีไทยและภาษาไทย รวมทั้งความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโลกภายนอก โดยเฉพาะ ในด้านการเตรียมตัวเพื่อใช้ชีวิตอยู่ในภาคเมือง มากกว่าการเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณีในท้องถิ่น

อีกทั้งการพัฒนาประเทศของไทยที่เดินตาม หลังสังคมตะวันตกมาโดยตลอดด้วยความมุ่งหวังว่าจะพัฒนาประเทศไปสู่ความเป็นสังคมอุตสาหกรรม ทำให้สังคมไทยเปิดรับวัฒนธรรมแบบตะวันตกในทุก ๆ ด้าน รวมทั้งการจัดการศึกษาของประเทศไทยรับ เอาแบบแผนการจัดการศึกษาจากตะวันตกเข้ามา ทั้งหมด ไม่ให้ความสำคัญกับคุณค่าของการเป็น

สังคมแบบจารีตประเพณี ผนวกกับความล้มเหลว ของการพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นภาคอุตสาหกรรม ในช่วงปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ทำให้รัฐบาลเห็น ถึงความผิดพลาดในการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา สังคมไทยในปัจจุบันจึงเต็มไปด้วยปัญหานานา ประการ ได้แก่ เกิดความเหลื่อมล้ำทางชนชั้น, ชีวิต เกร่งเกรียด, ความเสื่อมโทรมของธรรมชาติ, ความ ไม่เท่าเทียมกัน, การอพยพแรงงานทั้งในประเทศและ ต่างชาติ, การเหยียดผิว เป็นต้น แนวทางในการ แก้ปัญหาต่างๆ คือ การให้ศึกษา โดยต้องจัดการ ศึกษาให้สอดคล้องนโยบายการศึกษาแห่งชาติบริบท สังคม และวัฒนธรรมที่หลากหลายของพื้นที่ด้วย

เนื่องด้วยรัฐธรรมนูญไทยปัจจุบันพุทธศักราช 2550 มาตรา 1, 4 และ 5 กล่าวถึงสิทธิเสรีภาพขั้น พื้นฐานของมนุษย์ภายใต้ราชอาณาจักรไทย และพระ ราชบัญญัติการศึกษาของชาติ มาตรา 22 และ 23 ที่ มีเนื้อหาสาระการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาไป สู่ท้องถิ่นที่มีวัฒนธรรมอันหลากหลาย จึงเป็นที่มา ของความสนใจในเรื่องการจัดการศึกษาของรัฐ อีกทั้ง สถานการณ์ความรุนแรงทางสังคมในจังหวัดชายแดน ภาคใต้ที่ยืดเยื้อมานานหลายปี ปัจจัยหนึ่งที่ไม่ ควรมองข้าม คือ วัฒนธรรม เนื่องจากประชาชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความหลากหลายในด้าน วัฒนธรรม หรือ ที่เรียกว่า “พหุวัฒนธรรม” ประกอบ กับกระบวนการพัฒนาแก้ไขปัญหายังขาดความร่วม มือของคนในท้องถิ่น ในอดีตมีการพัฒนามุ่งเน้น ในเชิงนโยบาย และการพัฒนาเชิงวัตถุโดยเฉพาะ เน้นพัฒนาทางเศรษฐกิจ ขาดการพัฒนาเชิงสังคมที่ ต้องทำคู่กันไป ทำให้ปัญหายังคงอยู่และยากต่อการ แก้ไข โดยปัญหาที่ชัดเจนที่สุดใน 3 จังหวัดชายแดน ภาคใต้ คือ ปัญหาการจัดการศึกษาของรัฐ (ศูนย์ อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2537 : 2-4) 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย เป็นสังคมพหุ วัฒนธรรม วิธีจัดการศึกษาให้เหมาะสม ควรเป็นอย่างไร เพื่อความความเข้าใจ และความสงบสุขของสังคม

การจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษาจึงเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะสร้างความเข้าใจระหว่างบุคคลต่างวัฒนธรรมได้ มีนักวิชาการและหน่วยงานต่างๆ ได้กล่าวถึงการนำหลักการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมไปใช้ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น

“... เรื่องของคนในสามจังหวัดชายแดนใต้ เรื่องของคนต่างเชื้อชาติ ต่างศาสนา ขอให้ยอมรับความจริงข้อนี้ แม้ในประวัติศาสตร์ก็ถือว่าเป็นคนต่างเชื้อชาติกัน การแก้ปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างไรก็คิดไม่ออก เพราะเราลอกเขาว่าเขาเป็นไทย ซึ่งที่จริงเขาเป็นมลายู ตัวที่เป็นปัญหา ก็คือการลอกว่าตัวเขาเองเป็นไทย จึงเห็นด้วยกับนโยบายของผู้ว่าราชการจังหวัดยะลา ที่พยายามสร้างมิตร อย่างบังคับเขาเป็นคนไทย ส่งเสริมให้เขาเป็นตัวของเขาเอง รักษาเอกลักษณ์ (Identity) ชนมลายูไว้ แต่ไม่ใช่ให้สิทธิเหนือคนที่นับถือศาสนาพุทธซึ่งอาศัยอยู่ในจังหวัดนี้ ...” (ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมทย์)

“...การแก้ปัญหาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่น่าจะอยู่ในรูปแบบของการให้แก่งพื้นที่ประชาชนไทยในพื้นที่นั้นในลักษณะต่างๆ ที่คิดว่าเขาพอใจ แต่น่าจะเริ่มที่การเคารพต่อสิ่งที่พวกเขาคือและเป็นอยู่อย่างถึงราก นั่นคือ การเคารพต่อรากฐานทางสังคมวัฒนธรรมของพวกเขายอมรับความแตกต่างและท้ายที่สุด คือ ต้องยอมรับในสิทธิอัตตวิวินิจฉัยในการเลือกชะตากรรมของพวกเขาเองภายใต้กฎเกณฑ์แห่งรัฐประชาชาติสมัยใหม่” (วารสารทักษิณคดีปีที่ 3 ฉบับที่ 2 มิถุนายน-กันยายน 2536)

“... ถ้าเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง ทุกชุมชนท้องถิ่น และประเทศจะมีเกียรติและศักดิ์ศรีเสมอกัน ไม่มีใครเหนือใคร เพราะวัฒนธรรมมีความหลากหลาย ไม่ได้รวมศูนย์การยอมรับและการเห็นคุณค่าวัฒนธรรมท้องถิ่นจึงเป็นการกระจายเกียรติและศักดิ์ศรี เปิดทางออกอันหลากหลายและทำให้ท้องถิ่นเข้มแข็งและยั่งยืน...” (ศ.นพ.ประเวศ วะสี)

ประเด็นที่น่าสนใจ คือ การจัดการศึกษาแนวพหุวัฒนธรรมศึกษาสำหรับประชาชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้จะเป็นทางเลือก หรือ ทางรอดที่จะปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน เคารพความแตกต่างทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของประชาชนในท้องถิ่น และควรมีการจัดหลักสูตรการศึกษาอย่างไร เพื่อความสำเร็จทางการศึกษาอย่างยั่งยืนสืบไป

### พหุวัฒนธรรมศึกษา (Multicultural Education) คือ อะไร ?

เมื่อได้ยินคำว่าพหุวัฒนธรรมศึกษาค้างแรกเชื่อว่าทุกคนย่อมเข้าใจแบบง่าย ๆ ว่าเป็นการศึกษาที่รวมวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน หรือ การศึกษาวัฒนธรรมที่หลากหลาย เป็นต้น หากแต่คำนี้มีความหมายเช่นไร มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลายดังนี้

National Council for Accreditation of Teacher Education (NCATE) (2002) ได้อธิบายไว้ว่าพหุวัฒนธรรม คือ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา และประวัติศาสตร์โดยใช้โครงสร้างของ กลุ่มชน (ethnicity) เชื้อชาติ (race) สถานะของครอบครัว (socioeconomic status) เพศ (gender) ความสามารถพิเศษ (exceptionalities) ภาษา (language) ศาสนา (religion) บทบาททางเพศ (sexual orientation) และพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ (geographical area)

สอดคล้องกับ Mitchell and Salsbury (1999) ซึ่งอธิบายว่า การจัดการศึกษาตามแนวทาง พหุวัฒนธรรม หมายถึง การศึกษาที่พยายามแนวความคิดค่านิยมเชิงบวกเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ และนำไปสู่การปรับปรุงความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกคน

นอกจากนี้ Banks (2001 : 77-78) ได้อธิบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรมไว้ว่า คือ รูปแบบของการจัดการศึกษาประเภทหนึ่งที่สภาพแวดล้อมทางการศึกษาประกอบไปด้วยนักเรียนที่มาจากกลุ่มวัฒนธรรมที่ต่างกัน เช่น เชื้อชาติ หรือกลุ่มชาติพันธุ์ เพศ ชั้นทางสังคม กลุ่มภูมิภาค กลุ่มความต้องการพิเศษ โดยปัญหาของกลุ่มต่างๆ ดังกล่าวได้รับการตีแผ่และเปรียบเทียบ ซึ่งสภาพแวดล้อมทั้งหมดในโรงเรียนจะได้รับการปฏิรูปเพื่อส่งเสริมให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน และเกิดความยุติธรรมระหว่างกลุ่มนักเรียนต่างวัฒนธรรม โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อตกลงที่ว่า อดี การแบ่งแยกและความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติของกลุ่มคนที่มาจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสถาบันวิจัยและพัฒนาสุขภาพภาคใต้ (2553 : 5) ให้ความหมายของ พหุวัฒนธรรมศึกษา ว่าเป็นกระบวนการจัดการศึกษาในโรงเรียนที่มีนักเรียนมีความหลากหลายชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา ขนบประเพณีและวิถีชีวิต เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนเกิดความตระหนักรู้และเข้าใจถึงความแตกต่างวัฒนธรรม เกิดการยอมรับ มีความอดทนอดกลั้นต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีวัฒนธรรมต่างจากตน รวมทั้งการเสริมสร้างทักษะความสามารถในการสร้างปฏิสัมพันธ์ และการทำงานร่วมกับบุคคลต่างวัฒนธรรม

กล่าวโดยสรุปได้ว่า พหุวัฒนธรรมศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาประเภทหนึ่ง โดยการจัดสภาพแวดล้อมภายในสถานการศึกษา ซึ่งมีผู้เรียนที่มาจากหลากหลายวัฒนธรรม เช่น เชื้อชาติ หรือกลุ่มชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา เพศ ชั้นทางสังคม

และความต้องการพิเศษอื่นๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่จะยอมรับในความแตกต่างทางวัฒนธรรม มีความเคารพซึ่งกันและกัน (Mutual Respect) ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน ให้การเคารพแก่คนหรือกลุ่มคนที่อ่อนแอกว่า รวมไปถึงมีการเปิดเผย (Openness) จุดยืน วัตถุประสงค์ อุดมการณ์ของตน เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจ ลดความขัดแย้งระหว่างกัน

### พหุวัฒนธรรมศึกษาสำคัญอย่างไร ?

พหุวัฒนธรรมศึกษาเกิดขึ้นเพื่อต้องการให้นักเรียนทราบถึงกลุ่มคน และได้คุ้นเคยกับความคิดเกี่ยวกับความหลากหลายในสังคม ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิต ภาษา ศาสนา วัฒนธรรมและมุมมองที่แตกต่างกับของตนเอง โดยวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพหุวัฒนธรรม คือ การสร้างความรู้สึกรับรู้ซึ่งกันและกันต่อ พหุวัฒนธรรม เพื่อให้ให้นักเรียนแต่ละคนรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีคุณค่า และมีความเป็นมิตรหรือนับถือบุคคลที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกับของตนเอง นักเรียนทุกคนมาโรงเรียนพร้อมด้วยลักษณะที่แตกต่างกัน ซึ่งลักษณะดังกล่าวจะต้องได้รับการยอมรับจากครูและถือเป็นรากฐานสำหรับการจัดหลักสูตรในการเรียน นั่นก็คือ จะต้องมีการรับรู้ความแตกต่างมากกว่าที่จะเพิกเฉยความแตกต่างเหล่านั้น ถือเป็นเรื่องสำคัญที่นักเรียนแต่ละคนจะต้องรับทราบและภูมิใจในกลุ่มชนของตนตลอดจนกลุ่มชนอื่นๆ ในชั้นเรียน การยอมรับกลุ่มชนเช่นนั้นถือเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงครูและนักเรียน หรือนักเรียนด้วยกันเอง นอกจากนี้ยังถือเป็นพื้นฐานในกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องความสัมพันธ์ เพราะฉะนั้นควรมีการเน้นลักษณะเฉพาะของกลุ่มชนในกระบวนการศึกษาเพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาขั้นต่อไป

### การจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษาทำอย่างไร ?

ในการจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม

ศึกษาศึกษา มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้แนวทางไว้ ผู้เขียนขอนำเสนอบางท่านที่สำคัญและเห็นว่าสอดคล้องกับบริบทของสภาพปัญหาการจัดการศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ Banks (2001:4-15 และ Banks, 2002:13-18) ได้เสนอแนวทางจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษาไว้ใน 5 มิติ ดังนี้ คือ

1. การบูรณาการในเนื้อหา (Content Integration) คือการที่ครูผู้สอนยังคงสอนวิชาต่างๆ เหมือนที่เคยสอนมา ขณะเดียวกันก็นำเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของกลุ่มต่างๆ มาสอดแทรก บูรณาการในเนื้อหาเดิมที่กำลังสอนอยู่ โดยครูอาจนำข้อมูลสนเทศจากกลุ่มวัฒนธรรมของนักเรียนที่อยู่ในห้องเรียน ในโรงเรียน หรือในชุมชนมายกตัวอย่าง มาอภิปรายร่วมกัน ซึ่งวิธีนี้นอกจากจะเหมาะสมกับการสอนวิชาทางด้านภาษาและสังคมศึกษาแล้ว ยังสามารถสอดแทรกในวิชาทางด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ได้ด้วย เช่น การสอดแทรกประวัติศาสตร์ของบุคคลสำคัญที่คิดค้นทฤษฎี ความรู้ต่างๆ จากกลุ่มคนสีผิว เป็นต้น

2. กระบวนการสร้างองค์ความรู้ (The Knowledge Construction Process) ในมิตินี้ ครูจะมีบทบาทในการช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจว่าความรู้ถูกสร้างขึ้นมาอย่างไร องค์ประกอบทางเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ เพศ ชั้นทางสังคม ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล มีอิทธิพลต่อการก่อเกิดความรู้นั้นๆ อย่างไร ข้อสรุปกรอบการอ้างอิง ทัศนคติและความลำเอียงของคนในวัฒนธรรมหนึ่งๆ เกิดขึ้นมาจากปัจจัยใด ดังนั้น การจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษาในมิตินี้ สถานศึกษาและครูจะต้องเปลี่ยนจากการเรียนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนจดจำ เป็นการกระตุ้นส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสค้นคว้า จากการฟัง พูด อ่าน เขียน แลกเปลี่ยนอภิปรายความคิดเห็น เพื่อให้นักเรียนพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ เปรียบเทียบ ตัดสินใจ เกิดความเข้าใจในผู้อื่นที่มาจากวัฒนธรรมที่ต่างจากตน เข้าใจถึงทัศนคติการมองโลกของพวกเขา

3. การลดอคติ (Prejudice Reduction) ในมิตินี้เชื่อว่า เด็กส่วนใหญ่ที่เข้าโรงเรียนมาพร้อมกับเจตคติต่อเชื้อชาติ ชาติพันธุ์อื่นๆ ในทางลบ ซึ่งสะท้อนถึงเจตคติของพ่อแม่ ผู้ปกครองของพวกเขาเช่นกัน ดังนั้น แนวคิดสำคัญคือ ทำอย่างไรที่สถานศึกษาและครูจะปลูกฝังเจตคติทางเชื้อชาติในทิศทางบวกและปลูกฝังเจตคติ ค่านิยมความเป็นประชาธิปไตยให้เกิดในตัวนักเรียน โดยการจัดหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้ นักเรียนมีเจตคติต่อเชื้อชาติในทางบวกและมีค่านิยมแบบประชาธิปไตยด้านกิจกรรม 4 ประการ ดังนี้คือ 1) การให้การเสริมแรงนักเรียน 2)การให้นักเรียนได้รับรู้ถึงความแตกต่างทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในห้องเรียนและในสังคม 3) การปรับเปลี่ยนหลักสูตร 4) การใช้กิจกรรมการเรียนที่เน้นความร่วมมือและมีการติดต่อสัมพันธ์กัน

4. การสอนที่ยึดหลักความยุติธรรม (Equity Pedagogy) ในมิตินี้ มุ่งเน้นให้ครูปรับวิธีการสอนที่จะเอื้ออำนวย สนับสนุนให้นักเรียนที่มาจากต่างชาติ วัฒนธรรมได้ประสบความสำเร็จในการเรียน โดยครูส่งเสริมให้นักเรียนจากกลุ่มต่างๆ ได้มีส่วนร่วมในชั้นเรียนอย่างทั่วถึง ทั้งในการอภิปราย แสดงความคิดเห็น การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

5.การปรับโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมในโรงเรียน(An Empowering School Culture and Social Structure) ในมิตินี้ เน้นการปรับวัฒนธรรมองค์กรของโรงเรียนให้เหมาะสมกับนักเรียนกลุ่มต่างๆ ให้เกิดความเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยผู้บริหาร ครู บุคลากรทุกคนในโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ควรมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การสร้างบรรยากาศของความร่วมมือกัน การปรับรูปแบบการสื่อสารที่เอื้อต่อสมาชิกทุกคนในโรงเรียน ปรับหลักสูตรและการสอนรวมทั้งกิจกรรมเสริม



หลักสูตรให้ส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนทุกกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับ Cortes (1996, อ้างใน จิรภรณ์ มั่นเศรษฐวิทย์:2546) ที่กล่าวถึง การจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรมว่ามีหลักสำคัญที่จะต้องศึกษาอย่างน้อย 3 ประการคือ 1) แนวคิดหรือมโนทัศน์(idea or concept)แนวทางการปฏิรูปทางการศึกษา(educational reform movement) และกระบวนการทางการจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรม(process)แนวคิดทางพหุวัฒนธรรมจะต้องเพื่อผู้เรียนทุกคน โดยไม่แบ่งแยก เพศ ชนชั้นทางสังคม กลุ่มชน เชื้อชาติ หรือลักษณะทางวัฒนธรรม จะต้องมีความเท่าเทียมกันในโอกาสที่จะได้รับการเรียนรู้ในสถานศึกษา และมุ่งให้ผู้เรียนได้รับการเปลี่ยนแปลงที่ดีที่สุดในสถานศึกษา 2) การจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรมเป็นแนวทางในการปฏิรูปทางการศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องยากมากในการที่จะเปลี่ยนแปลงสถาบันการศึกษาซึ่งมีผู้เรียนจำนวนมาก หลากหลายชนชั้น มีความแตกต่างทางเพศ เชื้อชาติ และวัฒนธรรม ให้มีโอกาสที่เท่าเทียมกันทางการศึกษา ดังนั้นการปฏิรูปการศึกษาตามแนวการศึกษาพหุวัฒนธรรมจะต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางการศึกษาของสถานศึกษาในลักษณะองค์รวม ไม่ได้จำกัดเฉพาะการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเท่านั้น 3) การจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรมเป็นกระบวนการ มีเป้าหมายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่มีเสรีภาพและความยุติธรรมจะต้องมีการขจัดความคิดที่เป็นอคติและการแบ่งแยกของกลุ่มต่าง ๆ ในผู้เรียนให้หมดไป โดยเป็นกระบวนการที่จะต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มความเท่าเทียมกันทางการศึกษาแก่ผู้เรียนทุกคน

อีกทั้งยังสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาในพหุวัฒนธรรมไว้ในหลายมาตรา ดังนี้

**มาตรา 7** ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อื่นเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

**มาตรา 10** การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ การศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสอง ให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษ ต้องจัดด้วยรูปแบบที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น

**มาตรา 60 (3)** จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาอื่นเป็นพิเศษให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความจำเป็นในการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการเป็นพิเศษแต่ละกลุ่ม

ตามมาตรา 10 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ โดยคำนึงถึงความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาและความเป็นธรรม ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาแบบองค์รวม คือ จัดกิจกรรมพร้อมๆกัน ทั้งด้านการบูรณาการเนื้อหา กระบวนการสร้างองค์ความรู้ การลดอคติ การสอนที่ยึดหลักยุติธรรม และการปรับโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมในโรงเรียน อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับความเสมอภาค เท่าเทียม ส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

การจัดการศึกษาแนวพหุวัฒนธรรม สำหรับประชาชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้จำเป็นต้องเข้าใจและคำนึงถึงบริบททางการเมือง สังคม วัฒนธรรม แนวทางในสังคม ซึ่งปัจจุบันมีแนวโน้มให้ความสำคัญกับความต้องการของคนในท้องถิ่น การเคารพความแตกต่างทางวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของประชาชนในท้องถิ่นในมีโอกาสที่เท่าเทียมกัน เช่น นโยบายของรัฐปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพทางการศึกษาของประชาชน ซึ่งจะ เป็นเครื่องชี้วัดถึงความเจริญของประเทศชาติได้ อีกทั้งการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมซึ่งเคยเป็นปัญหาสำหรับการปกครองท้องถิ่นชายแดนภาคใต้ในอดีต หรือเป็นเงื่อนไขทางวัฒนธรรมที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการนำมาพิจารณาควบคู่กับปัญหาสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ ดังนั้นแนวทางในการจัดการศึกษา จึงควรทราบสภาพปัญหาการจัดการศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นสำคัญ

## สภาพปัญหาการจัดการศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

การจัดการศึกษาภายใต้นโยบายของรัฐใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีสาเหตุที่เป็นอุปสรรคในเรื่องการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาท่ามกลางปัญหาสถานการณ์ในพื้นที่ มีการวิเคราะห์โดยทั่วไปว่าปัญหาโดยภาพรวมมาจากปัจจัยหลายประการ เช่น ด้านประชากร ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากร ความอ่อนแอของกระบวนการยุติธรรม และการศึกษา หากจะพิจารณาในแง่อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้แล้ว พบว่าในปัจจัยด้านการศึกษาท้องถิ่นมีความเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนท้องถิ่นค่อนข้างสูงทั้งในด้าน ภาษา ศาสนา รวมทั้งประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ ดังจะพบได้ว่าในอดีตการจัดการศึกษา จัดแนวเสริมสร้างลักษณะประจำชาติ เพื่อแสดงลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมแห่งชาติอันเป็นลักษณะสำคัญของคนในชาติที่พึงมีร่วมกัน ย่อมใช้ไม่ได้ผล และได้รับการตอบโต้จากสังคมท้องถิ่นที่มีลักษณะวัฒนธรรมแตกต่างจากวัฒนธรรมกระแสหลัก ในกรณี 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จะมีภาษา ศาสนา ที่มีลักษณะเด่นชัด ดังนั้นการขยายระบบการศึกษาของรัฐที่เข้าไปสู่ท้องถิ่นแห่งนี้ จึงเป็นไปได้ยากยิ่งเป็นค่อยไปพร้อมกับอุปสรรคของความรู้สึกล่อต้อนการศึกษาในระบบโรงเรียนที่มีหลักสูตร และปรัชญาการเรียนรู้ซึ่งแตกต่างจากระบบคุณค่าทางการศึกษาดั้งเดิมของคนกลุ่มใหญ่ในพื้นที่ ภาพสะท้อนของการต่อต้านระบบการศึกษาจากรัฐที่เข้ามาสู่สังคมท้องถิ่น มักปรากฏว่าประชาชนให้ความสำคัญกับระดับการศึกษาของบุตรหลานน้อย เพราะเห็นว่าการศึกษาไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ปรัชญา และศาสนา ผลที่ตามมาคือ พื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ กลายเป็นพื้นที่ที่ประชาชนได้รับการศึกษาในระดับต่ำสุดเมื่อเทียบกับการได้รับการศึกษาในระบบของประชาชนในท้องถิ่นอื่น (บรรจง พารุ่งแสง, 2551 : 3)



สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ( 2552 : 17-19) ที่กล่าวถึงข้อเท็จจริงและสถานการณ์ปัจจุบัน ดังนี้ การจัดการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษจังหวัดชายแดนภาคใต้มีสภาพที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นและมีอัตลักษณ์ ทั้งด้านวิถีชีวิต ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีการจัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย มีสถานศึกษาหลายประเภท หลายสังกัด การดำเนินงานไม่มีเอกภาพ ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า นักเรียนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่3 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการทดสอบของสำนักทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติต่ำกว่าร้อยละ50 และต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศและผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2551 ของชั้นมัธยมศึกษาปีที่6 ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศทุกวิชา รวมทั้งผลการสำรวจนักเรียนในช่วงชั้นที่1 (ประถมศึกษาปีที่3 ) ในปี 2550 พบว่าเด็กอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ถึงร้อยละ 30.82

อีกทั้งผลการประเมินคุณภาพภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(สมศ.) พบกว่า โรงเรียนขนาดเล็กประมาณ 200 แห่ง ไม่ผ่านการรับรอง นอกจากนี้พบว่า มีปัญหาการออกกลางคันสูง และอัตราการเรียนต่อทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย รวมทั้งอุดมศึกษาดำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ในด้านการศึกษาศาสนาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 80 เป็นชาวมุสลิม และแม้ว่ารัฐจะให้การสนับสนุนส่งเสริมการเรียนการสอนอิสลามศึกษาทั้งในสถานศึกษาของรัฐและเอกชนมาโดยตลอด แต่ปัญหาที่พบ คือ ความหลากหลายของสถาบันที่สอนศาสนา และไม่มีระบบการเทียบโอนการศึกษาสามัญกับการศึกษาอิสลามศึกษา ทำให้นักศึกษาบางส่วนจึงไปศึกษาต่อในสถาบัน

อุดมศึกษาต่างประเทศซึ่งเน้นด้านศาสนา และการเรียนการสอนในสถาบันศึกษาปอเนาะยังมีความแตกต่างทั้งด้านคุณภาพมาตรฐานการเรียนรู้ กล่าวคือ การเรียนการสอนขึ้นกับโต๊ะครู(บาบอ) เป็นหลัก

ส่วนการสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาเอกชนจากการที่พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม มีวิถีชีวิตยึดมั่นกับหลักศาสนา เน้นการเรียนศาสนาควบคู่วิชาสามัญ ทำให้พื้นที่ดังกล่าวมีสัดส่วนสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ของเอกชนและสถาบันศาสนา มาก โดยสัดส่วนผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา มากกว่าโรงเรียนของรัฐในอัตรา 70 : 30 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีการกิจหลายด้าน ทำให้ไม่สามารถดูแลเอกชนได้อย่างทั่วถึงและเพียงพอ อีกทั้งด้านปัญหาการอุดหนุนจากรัฐให้แก่โรงเรียนเอกชนในรูปค่าใช้จ่ายรายหัว ซึ่งอุดหนุนเงินเดือนครูเฉพาะวิชาสามัญ ไม่รวมถึงครูสอนศาสนา ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียน นอกจากนี้ระบบการตรวจสอบ ติดตามการอุดหนุนยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ประเด็นปัญหาที่สำคัญอีกประการ คือ ปัญหาเรื่องความปลอดภัยของครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นปัญหาใหญ่ที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา สภาพโรงเรียนที่ถูกเผาหรือทำลายกว่า 200 แห่ง ครู บุคลากร นักเรียน นักศึกษาที่บาดเจ็บหรือเสียชีวิตกว่า 300 คน เป็นปัจจัยที่ทำให้ครูเสียขวัญกำลังใจ ไม่กล้ามาสอนตามปกติ โรงเรียนต้องปิดชั่วคราวทุกครั้งที่มีเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ใกล้เคียงเฉลี่ย 30-40 วัน หรือ ร้อยละ 20 ของเวลาเรียนต่อปี รวมถึงความปลอดภัยในการเดินทาง ส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอนให้ยิ่งตกต่ำลง

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ปัญหาการศึกษาในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีดังนี้ คือ ปัญหาการจัดการศึกษาท้องถิ่นที่ต้องปรับให้สอดคล้องกับ

สภาพความเป็นจริงทางสังคม วัฒนธรรมท้องถิ่น, ปัญหาคุณภาพการศึกษา, ปัญหาการกระจายอำนาจการศึกษา, ปัญหาการส่งเสริมบทบาทของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการศึกษา และปัญหาด้านผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเร่งแก้ไข แนวทางแก้ไขเพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของแผนพัฒนาการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั่นก็คือ การมุ่งจัดการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ เพื่อสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพและพัฒนาพื้นที่โดยยึดแนวทางพระราชทานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ตลอดจนใช้หลักคุณธรรมนำความรู้ เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรศาสนา เพื่อสร้างสันติสุขและเสริมสร้างความมั่นคงในพื้นที่ภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งแนวทางการจัดการศึกษาที่เหมาะสม ผู้เขียนเห็นว่าเป็นแบบพหุวัฒนธรรมศึกษา

### พหุวัฒนธรรมศึกษา...ทางเลือกหรือทางรอด...?

การจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษา ผู้เขียนมองว่าเป็นทั้งทางเลือกสำหรับผู้กำหนดนโยบายในการกำหนดนโยบายการศึกษาให้กับพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมดังเช่น 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และทางรอดสำหรับผู้ปฏิบัติและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง คือ ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ในการนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยในการจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษานั้น จำเป็นต้องมีการปฏิรูปการศึกษาเพื่อสร้างความพร้อมในการจัดทำหลักสูตรทั้งในระดับประเทศ และระดับท้องถิ่น ต้องมีการกำหนดมาตรฐานเพื่อให้การศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ผู้เขียนเห็นว่าควรมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

#### 1.การเตรียมความพร้อม

1.1 ระดับนโยบาย รัฐต้องกำหนดนโยบายเชิงโครงสร้าง เพื่อแก้ไขปัญหาในท้องถิ่น โดยต้องสนับสนุนความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น การส่งเสริมให้มีการศึกษาด้านสังคม วัฒนธรรม อันเป็นพื้นฐานความเข้าใจที่ถูกต้อง เป็นต้น รัฐต้องอาศัยองค์ความรู้แบบองค์รวม ซึ่งต้องเป็นองค์ความรู้ที่เข้าถึงความเป็นจริงของสังคม และปราศจากอคติ จุดประสงค์ของนโยบาย ควรประกอบด้วย การให้สิทธิทางกฎหมายแก่การศึกษาพหุวัฒนธรรม เอื้ออำนวยความสะดวกในการสร้างหลักสูตรและการฝึกหัดที่ส่งเสริมความแตกต่างทางวัฒนธรรมและโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันสำหรับทุกคน รวมถึงการสื่อสารกับผู้ปกครอง และประชาชน ให้เข้าใจถึงการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมว่ามีความสำคัญในสังคมปัจจุบัน โดยนโยบายควรมีรายละเอียดของการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมอย่างชัดเจน พร้อมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติและประยุกต์ใช้

1.2 ระดับปฏิบัติการ บุคลากรทางการศึกษาทุกคนในสถานศึกษาต้องแสดงให้เห็นถึงความการยอมรับความแตกต่างทางภาษา, ชนชาติ, ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดทัศนคติเชิงบวกต่อความแตกต่าง ทำให้นักเรียนเข้าใจและมีแบบอย่างที่ดีในการเรียนรู้ ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการยอมรับและส่งต่อความเข้าใจนี้ไปยังครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติต่อไป นอกจากนี้ครูจะต้องมีความชำนาญในการใช้หลักสูตรการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม เพื่อให้การสอน การมีปฏิสัมพันธ์ และการให้ความร่วมมือเกิดขึ้น โดยนักเรียนต้องได้รับโอกาสที่ความเท่าเทียมกันในการแสดงออกซึ่งความรู้สึกและอารมณ์ของการมีส่วนร่วมในการสนทนาและการทำงานกลุ่มร่วมกับเพื่อนในชั้นเรียน ครูทำหน้าที่แค่พี่เลี้ยงคอยช่วยเหลือ ชี้แนะ ไม่ใช่สั่งการเหมือนในอดีต เน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้

## 2. การจัดทำหลักสูตร

เนื่องจากการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมเกิดขึ้นจากความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมในสังคม ดังนั้นการจัดทำหลักสูตรจึงต้องคำนึงถึงความรู้ด้านพหุวัฒนธรรมและทักษะที่นักเรียนนำมาใช้ในห้องเรียนได้อย่างเหมาะสม ถือได้ว่าเป็นหลักสูตรที่กว้าง เพราะต้องใช้ได้กับนักเรียนทุกคน อีกทั้งยังเน้นที่ประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถของนักเรียนแต่ละคน ซึ่งมีกลุ่มวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป หลักสูตรจึงต้องระบุนความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชุมชน โรงเรียน พ่อแม่ นักเรียน ไว้ในปฏิทินการเรียนการสอน เช่น เดือนรอมาดอน (ถือศีลอด), เดือนเมษายน (เทศกาลปีใหม่ไทย “วันสงกรานต์”) หรือเดือนตรุษจีน (เทศกาลไหว้เจ้าของคนจีน) เป็นต้น หลักสูตรดังกล่าวต้องไม่กระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจ และต้องกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของตนและคนรอบข้างด้วย

นักเรียนจะต้องได้เรียนรู้ที่มาของค่านิยม ทักษะ และพฤติกรรมต่างๆ ที่แตกต่างจากของตนเอง เพื่อที่จะได้เรียนรู้ เข้าใจ และยอมรับในความแตกต่าง โดยครูต้องทำหน้าที่ให้ความรู้ และส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความยอมรับและเคารพผู้อื่น เน้นที่การพัฒนาทักษะในทุกๆ ด้านให้กับนักเรียนทุกคน ข้อควรระวังคือ ครูจะต้องระลึกไว้เสมอว่าความแตกต่างทางวัฒนธรรมนั้นมีคุณค่า และความหมายไม่เหมือนกัน การเลือกเนื้อหาจากมุมมองการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมจะต้องคำนึงถึงเนื้อหาที่สามารถเข้าถึงทุกกลุ่มวัฒนธรรม สามารถประเมินภูมิหลังประวัติศาสตร์ของวัฒนธรรมและสังคมของนักเรียนทุกคนได้ เนื้อหาต้องเข้ากันได้ดีกับการเรียนรู้และการสอน ต้องมีการวิเคราะห์อย่างรอบคอบก่อนนำมาประยุกต์ใช้ อีกทั้งหลักสูตรควรสนับสนุนการมีส่วนร่วมของนักเรียน ครอบครัว ชุมชน และสังคมด้วย

ประเด็นที่สำคัญอีกประการ คือ ต้องมีการกำหนดไว้ในหลักสูตรเรื่องจิตสาธารณะ จิตกุศล เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคม ให้รู้จักร่วมทำสิ่งที่ดี สร้างวัฒนธรรมร่วมที่ไม่แบ่งแยก กล่าวคือ นักเรียนทุกคนสามารถทำได้ สร้างความภาคภูมิใจ และยิ่งทำยิ่งดีทั้งต่อตนเอง และต่อคนอื่น คือ เป็นตัวอย่างที่ดีให้คนอื่นได้ เช่น ห้องสมุดของเล่น โดยมีเงื่อนไขในการยืมเป็นการทำความดี ทำงานสาธารณะประโยชน์ อาทิ ปลูกต้นไม้, ทำความสะอาด, เก็บขยะ, เลี้ยงปลา, เลี้ยงไก่ เป็นต้น

## 3. รูปแบบการเรียน

การศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมนั้น เน้นให้ความสำคัญที่ “มนุษย์สัมพันธ์” และการผสมผสานลักษณะต่างๆ เข้าด้วยกัน ดังนั้นหลักสูตรจึงเน้นกลุ่มชนชาติและวัฒนธรรม โดยสื่อในเชิงบวก เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีแก่นักเรียนและลดความอคติเรื่องวัฒนธรรม เชื้อชาติ ในชั้นเรียนลง รูปแบบที่นิยมใช้ มี 3 รูปแบบ ดังนี้

3.1 รูปแบบที่เน้นเนื้อหา (Content Oriented Program) รวมเนื้อหาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของกลุ่มชนมาไว้ในหลักสูตร เน้นให้มีการสอนเพื่อพัฒนาทักษะและความคิดสร้างสรรค์ ความคิดริเริ่มใหม่ๆ เพื่อเพิ่มความรู้ให้กับนักเรียน และมีจุดมุ่งหมาย คือ เพื่อพัฒนาเนื้อหาของวัฒนธรรมตลอดจนการมีวินัย ผสมผสานมุมมองและแง่มุมต่างๆ ในหลักสูตร และเพื่อเปลี่ยนแปลงหลักการและกระบวนทัศน์ของหลักสูตร

3.2 รูปแบบที่เน้นตัวนักเรียน (Student-Oriented Program) รูปแบบนี้ไม่ได้มีจุดประสงค์เพื่อเปลี่ยนแปลงหลักสูตรหรือบริบททางสังคมด้านการศึกษา แต่จะช่วยให้ นักเรียนที่มีวัฒนธรรมและภาษาต่างกันได้รวมเข้าเป็นหนึ่งเดียว รูปแบบนี้มักใช้ภูมิหลังทางด้านภาษาและวัฒนธรรมของนักเรียนเป็นเกณฑ์

3.3 รูปแบบที่เน้นสังคม (Socially-Oriented Program) รูปแบบนี้พยายามที่จะปฏิรูปการสอนและบริบททางวัฒนธรรมของการสอนซึ่งไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มการบรรลุผลทางการศึกษาหรือเพิ่มองค์ความรู้ทางวัฒนธรรม แต่รูปแบบนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มความปรองดองด้านวัฒนธรรมและเชื้อชาติตลอดจนลดอคติต่างๆ

### สรุป

ผู้เขียนมีความเห็นว่าสังคมโลกและสังคมไทยของเราเป็นสังคมที่จะต้องยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมมากขึ้น เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่ตอกย้ำเรื่องเอกภาพ และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติมาช้านาน ทำให้ละเลยความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมที่แท้จริงของการเป็น “ชาติไทย” ไปมาก ประวัติศาสตร์ อารยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อของกลุ่มชนหลากหลายเชื้อสายเผ่าพันธุ์ที่หล่อหลอมรวมกันขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย ได้ถูกละเลย หรือให้ความสำคัญเพียงน้อยนิดในหลักสูตรการเรียนการสอนทุกระดับ และนี่อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ปัญหาหลายๆ เรื่องในสังคมที่เกี่ยวข้องกับชนหลายๆ กลุ่มในสังคมไทยได้กลายเป็นปัญหาที่ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง เพราะเป็นปัญหาที่ถูกทำให้ “เป็นอื่น” จากคนส่วนใหญ่ในสังคม และหลายครั้งที่ความเพิกเฉยถูกเพาะบ่มขึ้นในสังคมนำมาซึ่งความขัดแย้งระหว่างคนไทยด้วยกัน เพียงเพราะการศึกษาได้สร้าง “ความเป็นอื่นทางวัฒนธรรม” ระหว่างคนไทยที่ต่างภูมิหลังทางชาติพันธุ์ขึ้นมา จากสภาพปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จุดเริ่มต้นและจุดจบที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหา คือ การจัดการศึกษา หากมีการจัดการศึกษาที่ถูกต้องเหมาะสมทั้งสภาพแวดล้อม ภาษา ศาสนา วัฒนธรรมแล้ว ผู้เขียนเชื่อว่าจะเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างยั่งยืนสืบไป โดยทางเลือก และทางรอดในการ

แก้ไขปัญหาการจัดการศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ การจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษา (Multicultural Education) ซึ่งเป็นการปฏิรูปการจัดการศึกษาที่รวมเอานโยบายการบริหารจัดการ ระเบียบวิธีการ หลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ การจัดสภาพแวดล้อม เพื่อช่วยเหลือสนับสนุนผู้เรียนที่มาจากต่างวัฒนธรรมหรือจากกลุ่มวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ภาษา ศาสนา เพศ ระดับชั้นทางสังคม ฯลฯ เกิดการเรียนรู้ที่จะยอมรับในความแตกต่างทางวัฒนธรรม ไม่มีอคติต่อกัน ไม่เกิดการแบ่งแยกและเลือกปฏิบัติ ลดความขัดแย้งระหว่างกัน สนับสนุนความเข้าใจและเคารพในความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม

### เอกสารอ้างอิง

- จิรภรณ์ มั่นเศรษฐวิทย์. 2546. *การพัฒนารูปแบบการสอนเพื่อเสริมสร้างพหุปัญญาให้กับเด็กวัยอนุบาลในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามแนวคิดพหุวัฒนธรรมในการประชุมทางวิชาการ เรื่องการวิจัยเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ : สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- ชูพินิจ เกษมณี. 2547. *การศึกษาพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย : สถานการณ์และความเป็นไปได้*. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2554  
สืบค้นจาก <http://gotoknow.org/blog/tewn/250376>
- จิติมดี อาพัทธนันท์. 2551. *“พหุวัฒนธรรมศึกษาในมุมมองของนักวิชาการชาวอเมริกันและข้อคิดต่อสังคมไทย”* วารสารครุศาสตร์. 36 (มีนาคม-มิถุนายน), 134.

- หนังสือราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา. 2542.  
**พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.  
2542** สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม  
2554 สืบค้นจาก [http://www.moe.go.th/  
main2/plan/p-r-b42-01.html](http://www.moe.go.th/main2/plan/p-r-b42-01.html)
- บัญญัติ ขงชวน. 2550. **เด็กในบริบทของความ  
หลากหลายวัฒนธรรม หนังสือ ๑๐  
ทศวรรษเพื่อเด็กและภูมิปัญญาของ  
ครอบครัว**. นนทบุรี : สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์  
พลับลิชชิ่งจำกัด.
- บรรจง ฟารุ่งสาร. 2551. **“พหุวัฒนธรรมศึกษา  
ชายแดนภาคใต้: แนวทางสู่การปฏิรูปการ  
ศึกษา”** วารสารศึกษาศาสตร์.  
19(ม.ค.-มิ.ย.), 3.
- มูกลินทร์ ผลกล้า. 2553. **วัตถุประสงค์หลัก ของ  
พหุวัฒนธรรมศึกษา**. สืบค้นเมื่อวันที่  
15 มีนาคม 2554 สืบค้นจาก  
[http://gotoknow.org/blog/  
moolin/340006](http://gotoknow.org/blog/moolin/340006)
- สถาบันวิจัยและพัฒนาสุขภาพภาคใต้. 2553. **ประวัติ  
ความเป็นมาชุดโครงการวิจัย  
“พหุ วัฒนธรรมศึกษา”(แผ่นพับ)**. กรุงเทพฯ :  
สถาบันวิจัยและพัฒนาสุขภาพภาคใต้
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. 2550. **แผนที่ภาษา  
ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย  
(Ethno linguistic Maps of Thailand)**.  
สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2554  
สืบค้นจาก [http://www.oknation.net/  
blog/print.php?id=137264](http://www.oknation.net/blog/print.php?id=137264)
- อามัดไญนี ดาโอะ. 2553. **การสอนพหุวัฒนธรรม  
ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้...จำเป็นจริง  
หรือไม่?** สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2554  
สืบค้นจาก [www.saengtham.com/  
collum5.pdf](http://www.saengtham.com/collum5.pdf)
- อมรา พงศาพิชญ์. 2545. **ความหลากหลายทาง  
วัฒนธรรม (วิถีวิทยาและบทบาทในประชา  
สังคม)**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Banks A. Jame. 1994. **An introduction to  
multicultural education**. Boston:  
University of Washington, Seattle.
- Banks ,James A. 2001. **Cultural Diversity  
and Education : Foundations,  
Curriculum, and Teaching**. Boston :  
Allyn and Bacon.
- Banks, James A. 2002. **An Introduction  
Multicultural Education**. Boston :  
Allyn and Bacon.
- Department of Education and Training and  
Children. 2005. **Multicultural  
Education Curriculum Support  
Paper**. Retrieved March 15,  
2011, from [http:// www.decs.act.gov.  
au/publicat/pdf/multsum3.pdf](http://www.decs.act.gov.au/publicat/pdf/multsum3.pdf)
- Fish, L. 2005. **Building Blocks : The First  
Steps of Creating a Multicultural  
Classroom**. Retrieved March 15, 2011,  
from [http://www.edchange.org /  
multicultural/papers/bu8ildingblocks.html](http://www.edchange.org/multicultural/papers/bu8ildingblocks.html).
- Gorski, C. P. 2005. **Working Definition :  
Ed-change Multicultural Pavilion**.  
Retrieved March 15, 2011, from  
[http://www.edchange.org/  
multicultural/initial.html](http://www.edchange.org/multicultural/initial.html)
- Gormez, A.R. 2009. **Teaching with a  
Multicultural Perspective**. Retrieved  
March 15, 2011, from [http://www.  
ericdigests.org/1992-5/perspective.html](http://www.ericdigests.org/1992-5/perspective.html)

Keith, W. 2005. *Multicultural Education*.

Retrieved March 15, 2011, from

<http://www.edchange.org/>

[multicultural/papers/keith.html](http://www.edchange.org/multicultural/papers/keith.html)

INTIME.2005. *Multicultural Benchmarks  
for Assessing and Maintaining an  
Effective Multicultural School*.

Retrieved March 15, 2011, from

[http:// www.intime.uni.edu/](http://www.intime.uni.edu/)

[multiculture/school/benchmarks.html](http://www.intime.uni.edu/multiculture/school/benchmarks.html)